

דבתי' ע"כ. ועי' בסוד יו"ד סי' רע"ג: [ס] אבל למשך האותיות ולעשותן גדולות עד שיהיה אסור שאין לשנות את אחת מחבירי ולא לגדלו ולא להקטין וזולת המקובלים לבעלי הספרות להיות גדולות אסור: [ד] (ע"כ בספר) בפרק הקומץ ופסק זה דיקדק מה דלעיל נודמנה לו היבית שאין לכתוב אפילו אות אחת ממנו חוץ לשיטה וכן לא יכתוב השם בסוף הדף שלא יהא כתוב אחרי כן עד כאן: [ז] (ע"כ בספר) למשפחותיכם ככתבתם גסה היה יותר מספס. ודעת רבינו נראה שר"ל לעולם בגי' למשפחותיכם מאותה כתיבה: [ג] אבל בשם ר"ל

יא אבל אם כתב המלא חסר וכו' פסול. מלא או חסר יכתב בסמוך. ומ"ס או שכתב מלה שהיא קרי וכו'. פשוט הוא: או שכתב פרשה פתוחה וכו'. כרייתא פרק הבונה (שבת דף ק"ג:) פתוחה לא יעשה סתומה לא יעשה פתוחה. כתבה. כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה הרי אלו יגזרו:

יב ספר תורה חלוקה מונה כו'. מומרל דר' חמי פ"ב דכתובות (י"ט): ספר תורה שיש בו ג' טעיות וכו'. בהקומץ (מנחות דף כ"ט:) חיה ס"ט שיש בו ג' טעיות בכל דף ודף יתקן ד' יגזרו ואם יש בו דף שלימה מלל על כל הספר אמר רב יתכן דר' שמואל בר מרחא משמיה דרב והוא דכתב רוב הספר שפיר ח"ל חזי לרב יוסף אי חיה בההוא דף ג' טעיות מהו ח"ל הואיל ואתייהב לתקוני נתיקין וה"מ בהסכרות חלל ביהירות לית לן בה. והפליג רבינו לעשות במ"ס ואם היה רוב הספר מונה וכו' ונשאר חסר דף אחד מאותו הספר המשובש בלא ד' טעיות כלומר ואף על פי שיש בו ג' טעיות יתקן מאחר שאין בו ד' טעיות וכדפשיט רב יוסף לאביי. ויש מקשין במאי עסקין אם רוב הספר כתוב שפיר הדף שלימה למה אם בלא אותו דף יש רוב דכתוב שפיר מה נזקך לדף ואם אין רוב בלא הדף הרי הוא בכלל מה שאמר וכו' ודכתב רוב הספר שפיר. וי"ל דה"ק דחיי תנאי בעינן חד דרוב הספר כלומר רוב חסרות הספר כתוב שפיר ומשום דכבר אפשר שרוב חסרות הספר כתיבי שפיר ולא יחסר שום דף שלא יהיו זה ד' טעיות או יותר הכנה תנאי שני שנשאר דף אחד בלא ד' טעיות ונעמא דמילתא דכיון דלית ביה דף אחד שאין בו טעיות המעכבות מלתקן ואפי' היו כן בכל דף ודף וגם רובא דספר כתוב שפיר נראה שיש כשרות לספר זה אף בערך הדפין שהרי יש בו דף אחד שאילו היה כן בכל דפי הספר היה אפשר לתקן חלל כי לית ליה אפילו דף אחד בלא ד' טעיות ח"ע"פ שרוב האותיות כתובות שפיר נראה שאין בו שום כשרות וכ"ס כשרות חסרות הספר כתובות בטעיות דרובו ככולו ואע"פ שיש בו דף אחד בלא ארבע טעיות חיה מלל:

יד מותר לכתוב התורה וכו'. בהניזקין (גיטין דף ס') רבה ורב יוסף דאמרי תרומתו אין קורין בחומשין מפני כבוד

הניזק. ופירש"י יש שכותבין להם חמשה חומשים כל חומש שלם לעצמו ואם חסר דאסור לכתבו הל"ל דאסור לכתבו וכ"ס דאין קורין בו. ועוד דגרסינן התם בסמוך רבה ורב יוסף דאמרי תרומתו היא ספר אפטרפתא אסור למיקרי בשבתא מ"ס לא יתקן לכתב כלומר שאין כותבין אלא ספר שלם לעצמו ואם חסר דחומשים אסור לכתבו הכי הל"ל אין קורין בחומשין מ"ס לא יתקן לכתב ועוד דאדבעו אמוראי ואפליגו נמי תנאי אי כותבין מגילה לתינוק להחלמד בה ליבעו ולילגו בליין כותבין חומשין חלל ודאי דמותר: ומ"ס שאין בו קדושת ס"ת. הוא מדאמרינן דאין קורין בו בניזק: אבל לא יכתוב מגילה וכו'. שם בעא מיניה אביי מרבה מהו לכתוב מגילה לתינוק להחלמד בה ופירש"י מגילה פרשה לבדה של תורה או שמים ח"ל אין כותבין ואסיקנא דפלוגתא דתנאי היא דתניא אין כותבין מגילה לתינוק להחלמד בה אם לא דעמו להשלים עליה מותר. ר' יהודה אומר דבראשית עד דור המבול בת"כ עד ד' חומשי כלומר שהוא גמר לווי הקרבנות וכיון דרבה כתב"ס ח"ל הכי נקטינן. ועוד דבספ"ג דיומא (דף ל"ו) אהא דתנן היא עשהה עבאל של זה שפרשת סוטה כתובה עליה פריך ש"מ כותבין מגילה לתינוק ופני ריש לקיש דאין כותבין והיה בסיווגין כתבו לה. ומ"ס הכי"ף ז"ל כותבין מגילה לתינוק להחלמד בה וכן הלכה ע"כ היינו בשדעתו להשלים עליה דוקא וה"ק כבר אפשר לכתוב מגילה לתינוק היינו בשדעתו להשלים עליה: כתב מגילה וכו'. שם ובסוף פ"ג דיומא הא דתנן דהילני המלכה עשהה עבאל של זה שפ' סוטה כתובה עליה אוקימנא לה בסיווגין דהיינו שכותב שלם חסרות ומדלג וכותב סוטה השנייה שלם חסרות וכו' כהדיל בתשובת רבינו שכתב רבינו יוחס

השערה: מ *כל הדברים האלו לא נאמרו אלא למצוה מן [ו] המובחר. ואם שינה בתיקון זה או שלא *דקדק בתנין וכתב כל האותיות כתיקונן או שקרב את השיטין או הרחיקן או [ו] האריכן או קצרן הואיל ולא הדביקן אות באות ולא חיסר ולא הותיר ולא הפסיד צורת אות אחת ולא שינה בפתוחות וסתומות הרי זה ספר. כשר: י ביש דברים אחרים שלא נאמרו בגמרא ונהגו בהם הסופרים וקבלה הוא בידם איש מפי איש. והן שיהיו מנין השיטין שבכל דף ודף לא פחות *משמנה [מ] וארבעים ולא יתר על ששים. ושיהיה הריוח שבין פרשה לפרשה כמו תשע אותיות אשר אשר אשר. ושיהיה בראש השיטין למעלה משירת הים [ט] הבאים. ביבשה. השם. מת. במצרים. חמש שיטין. ולמטה מן השירה חמש שיטין תחת כל שיטה מהן כך. ותקח. אחריה. סוס. ויצאו. ויבאו. ויהיה בראשי השיטין למעלה משירת האזינו. ואעידה. אחרי. הדרך. באחרית. להכעיסו. קהל. שש שיטין. ולמטה ממנה חמש שיטין ויבא. לדבר. אשר. הזאת. אשר: יא וכל הדברים האלו למצוה מן המובחר ואם שינה לא פסל. יאבל אם כתב המלא חסר או החסר מלא. או שכתב מלה שהיא קרי וכתב כקריאתה כגון שכתב ישכבנה במקום ישגלנה ובמחורים במקום ובעפולים וכיוצא בהן. או שכתב פרשה פתוחה סתומה או סתומה פתוחה. או שכתב השירה כשאר הכתב. או שכתב פרשה אחת כשירה הרי זה פסול ואין בו קדושת ספר תורה כלל אלא כחומש מן החומשין שמלמדין בה התינוקות: יב יספר תורה שאינו [ו] מונה אסור לשהותו יותר על שלשים יום אלא יתקן או יגזר. ספר תורה שיש בו שלש טעיות בכל דף ודף יתקן ואם היו ארבע יגזר. ואם היה

רוב הספר מונה והשאר יש בו ארבע טעיות בכל דף ונשאר אפילו דף אחד מאותו השאר המשובש בלא ארבע טעיות הרי זה יתקן: יג במה דברים אמורים שכתב המלא חסר שנמצא תולה האותיות ששכתב ביני השיטות. אבל אם כתב החסר מלא אפילו יש בכל דף ודף כמה טעיות הרי זה מתקן מפני שהוא גורד ואינו תולה: יד מותר לכתוב התורה כל חומש וחומש בפני עצמו ואין בהן קדושת ספר תורה. אבל לא יכתוב מגילה בפני עצמה שיהיה בה פרשיות. ואין כותבין *מגילה לתינוק להחלמד בה. ואם דעתו להשלים עליה חומש מותר. כתב מגילה שלש שלש תיבות בשיטה אחת מותר: מן מותר לדבק [ז] תורה נביאים וכתובים בכרך אחד. ומניח בכל חומש וחומש [ז] ארבע שיטין. ובין כל נביא

א טור וסמ"ג: ב טור שם סימן רע"ה: ג טור סי' רע"ה וסמ"ג: ד טור שם סי' רע"ט: ה טור שם סי' רפ"ב סמ"ג: עין שם:

הנהגות מייסונות

ש' שופטים ושופרים מ' מה טובו אוהליך ר' דואיערה כבעמוד וחתרתי וחפשי אתר הדבר בספרי הגאונים ובקשתיו ולא מצאתיו בדברי הגאון ולפי פרשיות פתוחות וסתומות שבספר זה יא לעשות כן וכל סת העשוי כן פסול שהרי פרשה דיהודה אתה יודוך פתוחה וא"כ א"א להיות יודוך דבראש הדף אלא א"כ שלא היה כתוב בשיטה תחתונה אלא ב' תיבות שהם יהודה אתה שהם ח' אותיות ולא יתכן לעשות כן וכן ש' דשופטים א"א לעשות בראש שיטה שהרי פרשה סתומה היא ע"כ: [ז] כתב ראבי"ה דאף בנביאים וכתובים מיירי וההוריר אף בתלמוד תנא עליו ברכה: * [ז] דלא כהר"ף שהתיר לכתוב מגילה לתינוק להחלמד בה וכתב המור בשם הרא"ש ואפשר שהר"ף ראה להקל משום דלא אפשר לכל עני לכתוב תורה שלימה לבנו ע"ש סי' רפ"ב: [ז] כר"ם לגבי ר' יהודה דאמר תורה בפני עצמה כן פ' ריב"א דהא רבי קאי כותיה דר"ם. ונראה דלדידן אפילו ל' יהודה שרי כיון דלא היו בגליון ולא דמי כולי האי דהא מילתא תוספות: [ז] גרסינן התם בבביתא דהא ופירש"י דאין צריך להניח התוספות ואין צריך להניח אותן שיטין ופירש"י אר"י דבין חומש לחומש של תורה צריך להניח אפילו למעלה מידי דהוא אפשרה פתוחה שאם סיים למטה צריך להניח למעלה שיטה אחת אבל ריב"א אמר דאין צריך לכך דהא ומסיים למטה וכו' אנביאים דוקא קאי אבל בין חומש לחומש א"א לעשות כן ואפילו יניח ד' שיטין כדאמר בירושלמי פ"ק דמגילה וצריך שיהא גומר באמצע ומתחיל באמצעיתו ובנביאים גומר בסופו ומתחיל בראשו. ונראה הפעם שאין לו לסיים בסוף הדף אפילו הניח ד' שיטין שלא יבא לחתוך וכן הלכה. ומה שפירש נמי ובנביאים מסיים למטה ואין צריך להניח ד' שיטין אין נראה דלאוורא בתנאה דשיטין מיירי וכל עיקר חידושו אינו אלא שמותר לסיים למטה דאין לאסור משום חתיכה שהרי מותר לחתוך. ריב"א ע"כ:

מנדל עוז

וכל הדברים כו' עד התיקנות. פ"ט דמס' סופרים: ספר תורה וכו' עד לא יגזר. פ"ב דכתובות (דף י"ט): ספר תורה שיש בו כו' עד ואינו תולה. פרק הקומץ רכס (דף כ"ט): מותר לכתוב וכו' עד כשיטה אחת מותר. פרק הניזקין (דף כ'): מותר לדבק כו' עד ודבני יומים. פ"ק דנפח נפח (דף י"ד):

ראש"ע ומעשה רב ועוד דרבי פליג עלייהו כמו שאכתוב בסמוך. ועוד דהס' דרייתא דלקמן שאכתוב בסמוך דלא כהכמים ופסק כר"מ משום דרבי קאי כוונתו דאמר מעשה והביאו לפניו חנ"ך מדובקים כאלו והכשרות ומעשה רב. ועוד דהניא סתמא הס' הרוזה לדבק חנ"ך כאלו מדבק. ומ"מ ומית וכו' דרייתא שם בין חומש לחומש של חורה ד' שיטין וכן בין כל נביא ונביא ונביא של י"ב ג' שיטין

כך היא גירסת ספרינו אבל גירסת רבינו ובין כל נביא ונביא ג' שיטין וכן נביא של י"ב וכן היא גירסת הסוד. ומ"מ שם בל לחתוך חתוך הוא שם בסוף דרייתא זו ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה שם בל לחתוך חתוך:

וסידורן של נביאים וכו'. עד ודברי הימים דרייתא שם בגמרא שאף על פי שהושע קדים לכל נביאים אחרונים לא ראו חכמים לכתובו במקומו משום דלידי דזוטא מירכס וכיון שכתבוהו בהדי נבואתיה דחגי זכריה ומלאכי דהו סוף נביאים תשיב ליה בהדיהו וכן יעשה אע"פ שקדם ליחזקאל כיון דמלכים סיפיה חורבנא וירמיה כוליה חורבנא ויחזקאל רישיה חורבנא וסיפיה נחמתיא ויעשה כוליה נחמתיא סמיכין חורבנא לחורבנא ונחמתיא לנחמתיא:

פז כל כתבי הקודש וכו'. ללמד ממ"מ בסמוך ומוחר לכתוב וכו'. ואיתא בפ"ק דגיטין (דף ו' ב') ח"ר יחזק שחיס כותבין בלא שירטוט שלם אין כותבין במתניתא טהא שלם כותבין ארבע אין כותבין ופסק רבינו דהתנא במתניתא ובתוספות כתבו שבה"ג פוסק כרב יחזק ואף על גב דפליג אמתני' דידע היה דאיה עיקר. ודע שרבינו כתב בפ"ד מהלכות יצוס שאסור לכתוב שלם חסות בלא שירטוט וטעמו זה מהגניד רבינו יהושע מצני בניו של רבינו והסיד שכתב רבינו בהלכות תפילין נקטינן דיוכתא עדיפא. וכתבו התוספות בשם הירושלמי דאפילו אגרת שלום אסור לכתוב בה פסוק בלא שירטוט ופסק אגרת שלום בנייר הס' כמותו וכן נראה שהוא דעת רבינו שכתב

נביא ונביא ישלש שיטין. ובין כל נביא ונביא משנים עשר שלש שיטין שאם בא לחתוך חותך. וסידורן של נביאים כך הוא. יהושע. שופטים. שמואל. מלכים. ירמיה. יחזקאל. ישעיה. תרי עשר. וסדר הכתובים. רות. ותהלים. ואיוב. ומשלי. וקהלת. ושיר השירים. וקנינות. ודניאל. ומגילה. ודברי הימים: **פז** יכל כתבי הקדש אין כותבין אותן אלא בשירטוט אפילו כתבן על הנייר ומותר לכתוב שלש חסות בלא [מ] שירטוט. * יותר על זה [נ] אסור. כרך זה שיש בו תורה נביאים וכתובים אין קדושתו כקדושת ספר תורה אלא כחומש מן החומשים. דין היתר כדין החסר:

פרק שמיני

א פרשה פתוחה יש לה שתי צורות. אם גמר באמצע השיטה מניח שאר השיטה פנוי [א] ומתחיל הפרשה שהיא פתוחה מתחלת השיטה השנייה. במה דברים אמורים שנשאר מן השיטה ריוח כשעור תשע אותיות. אבל אם לא נשאר אלא מעט או אם גמר בסוף השיטה מניח שיטה שנייה בלא כתב * ומתחיל הפרשה הפתוחה מתחלת שיטה השלישית: **ב** פרשה סתומה יש לה שלש צורות. אם גמר באמצע השיטה מניח ריוח כשעור ומתחיל לכתוב בסוף השיטה תיבה אחת מתחלת הפרשה שהיא סתומה עד שימצא הריוח באמצע. ואם לא נשאר מן השיטה כדי להניח הריוח כשעור

אפילו כתבן על הנייר. וא"ת היכי אמרינן בתפילין לא בעו שירטוט וכמ"ס רבינו פ"א מהלכות אלו והא מטעם דאסור לכתוב ד' חסות בלא שירטוט לר"ך לשרטוט וי"ל דהס' ה"ק דמטעם קדושת תפילין אינו לר"ך לשרטוט ואילו ר"ה שלא לכתוב יותר מג' חסות בכל שיטה רשאי הוא משא"כ בס"א אבל אה"כ שם כותב יותר מג' חסות בשפה אחת לר"ך לשרטוט בלא גרע מאגרת שלום דבעי לשרטוט כדמשמע בירושלמי. ור"ת חר"ך בע"א. וכתב הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל דכי אמרינן לר"ך שירטוט היינו בכתובה אשורית אבל שאר חסות אין לר"ך שירטוט ועל זה סמכו שלא לשרטוט באגרות: כרך זה שיש בו תורה וכו':

פ"ה א פרשה פתוחה וכו' עד פרשה סתומה תחלתה מאמצע שיטה לעולם. בדיאורי לעור יורה דעה כחכתי באורך מהיכן הוציא רבינו דברים אלו הרוזה לעמוד עליו יענין שם:

ג ספר שאינו מוגה וכו' אבל אם טעה בדיוח הפרשיות וכתב פתוחה סתומה וכו'. פרק הבונה דרייתא (ק"ג ב') פרשה פתוחה לא יעשה סתומה סתומה לא יעשה פתוחה כתבה כשירה או שכתב השירה כיוצא בה הכי אלו יגנוזו ומשמע דאף אסתומה שעשה סתומה או סתומה שעשה פתוחה קאי וכן מפורש במסכת סופרים ומדקדקי יגנו משמע דלית ליה תקנתא א"כ משום דתיקונו רחוק כי היה לר"ך למחוק הכרה לפניו ולאחריו ושם יודמן לו שם וגם היה לר"ך למעט הכתב בשביל ריוח שצין פרשה לפרשה מש"ס קאמר דאין לו תקנה וכן כתב הרשב"א בכתובה ליתן מעט לדברי רבינו וכתב שהרשב"א הקשה על דברי רבינו וטעמו עליו למה לא יתקן דאע"ג דקתני יגנו אין הכוונה שאין לו תקנה אלא יגנו עד שתקן. וכתב הרשב"א להעמיד דברי רבינו לפי שכלאוס נכונים בסוגיית הגמרא וכתב דאף לדעת רבינו אם עבר ותיקנו שהוא כשר:

ספר

ולכתוב בסוף השיטה תיבה אחת יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מראש שיטה שנייה ויתחיל לכתוב הפרשה הסתומה מאמצע שיטה שנייה. ואם גמר בסוף השיטה מניח מתחלת שיטה שנייה כשעור הריוח ומתחיל לכתוב הסתומה מאמצע השיטה. נמצאת אומר שפרשה פתוחה תחלתה בתחלת השיטה לעולם ופרשה סתומה תחלתה מאמצע השיטה לעולם: **ג** ספר שאינו מוגה במלא וחסר אפשר לתקנו ולהגיהו כמו שבארנו. אבל אם טעה בריוח הפרשיות וכתב פתוחה סתומה או סתומה פתוחה או שהפסיק והניח פנוי במקום שאין בו פרשה או שכתב כדרכו ולא הפסיק בריוח במקום הפרשה או ששינה צורת השירות הרי זה פסול ואין לו תקנה * אלא לסלק את כל הדף שטעה בו: **ד** ולפי שראיתי שיבוש גדול בכל הספרים שראיתי בדברים אלו. וכן בעלי המסורת שכותבין ומחברין להודיע הפתוחות והסתומות נחלקים בדברים אלו במחלוקת הספרים שסומכין עליהם. ראיתי לכתוב הנה כל פרשיות התורה הסתומות והפתוחות וצורת השירות כדי לתקן עליהם כל הספרים ולהגיה מהם. וספר שסמכנו עליו בדברים אלו הוא הספר הידוע במצרים שהוא כולל ארבעה ועשרים ספרים שהיה בירושלים מכמה שנים להגיה ממנו הספרים ועליו היו הכל סומכין לפי שהגיהו בן אשר ודקדק בו שנים הרבה והגיהו פעמים רבות כמו שהעתיקו ועליו סמכתי בספר התורה שכתבתי בהלכותו:

יהי

א טור י"ד כו' ר"פ סמ"ג עשין כ"ס : ב טור שס סו' רפ"ב : ג טור סו' רפ"ג סמ"ג שס :

הנהגות מיימוניות

[א] לצון רבינו שמחה ומה שנהגו היתר לכתוב כתבי הדיוטות בלא שירטוט כדמוכח בתר הכי דאמר מר דקא לענין חיוב שבת החמור כל שכן דקא פריק פרק הבונה לא קשיא הא דקבעי זיוני הא דלא קבעי זיוני וכדאמר גמי בהקומץ רבה ואפילו כתב אחד מעכב פשיטא אמר רב יהודה אמר רב לא נצרכה אלא לקצו של יודא הא גמי פשיטא אלמא דמילתא דפשיטא דאפילו קוצו של יוד נצרכה דלא חשיב כתיבה אבל כתב גמור לכתוב יותר מג' חסות בלא שירטוט ע"כ. וכן כתב רבינו ברוך וכתב שקיבל טרבו חתן דדוקא כשמיא פסוק לראיה כי התם בניטין אבל אדם הותיב לחבירו לשון וכתב פסוק בלשונו אן צריך לשרטט כלל וכן מצאתי בחוס גיטין. אמנם בירושלמי פרק בני העיר גרס רבי מנא שלח לרבי ראשיתך מצער באר יושנא אחרינך ע"כ: * [כתב הרא"ש ז"ל הילכך אני אומר הא דאמרינן אין כותבין בלא שירטוט דוקא בשיטה עלינה אבל מכתב ואילך השיטה עלינה היא כמו שרמז. לשון הבור כתב הרמב"ן דוקא כתיבה אשורית בעי שרטוט אבל כתיבה שכותבין בה כתבים ופירושים לא וא"א כתב לא ראיתי לרבותי נוהגין כן:] [פ' דגיטין במתני' תניא שלש כותבין ארבע אין כותבין וכן פירשי' בפרק מצות חליצה דקיימא לן הכי אבל בה"ג פסק כר' יצחק דאמר התם שתיים כותבין שלש אין כותבין וכן ספר התרומה והמסות וכן משמע בסוף מצות חליצה דאמר אביי האי מאן דכתב גט חליצה לכתוב וכו' עד ואקרינויה לדיריה עד לקחתה ולא כתב לא

הפצתי לקחתה משום דאסור לכתוב שלש חסות בלא שירטוט כדמוכח בתר הכי דאמר מר וזמרא שרמז וכתב כולא פירשתיא ורבינו שמחה כתב כרבינו המחבר וכתב עוד דכתיבה דקה שלנו דהיינו משי"ס אין חוששין בו כיון שאינו כתיבה גמורה ולשונו ראה בהג"ה האחרת למעלה. שוב ראיתי כי מ"ס יש כאן בעמוד שהרי רבינו המחבר פסק ג"כ כרבי יצחק בסוף פ"ד מהל' מצריך חלק באמצע כי אם לכתוב שם בן שתי אותיות ואם גמר בסוף השיטה לא פירש ובמס' סופרים שנינו איזה היא פרשה פתוחה כל שהניח בראש השיטה שלש אותיות סתומה כל שהניח באמצע השיטה שלש אותיות גמר כל הפרשה בסוף הדף ישייר שיטה אחת סתומה כל ואם שיר מלמטה כדי לכתוב שם בן שלש אותיות מתחיל למעלה וכתב ר"ת כי הברייתא עיקר במה שהיא חולקת ופרשה פתוחה תחילתה דוקא בראש השיטה ואם שיר כשעור ס' אותיות בסוף שיטה ובתחילת שיטה יצא ידי שניהם. וסדורה מצא ר"ת בסידור קדמוני שכל שכתב השיטה עד חציה או שלישיתה ומניח שאר השיטה פנוי ומתחיל לכתוב שיטה שתחתיה כנגד הנחה של זאת זו היא סדורה עיין בספ"ה והתרומה. (עיין בבספנת הרא"ש ז"ל בפתוחה וסתומה שיש חילוק רב) * [טור שם סימן רע"ה ז"ל וכתב איא בתשובה דורא מועיל לו תיקון כיון שמועיל תיקון בשאר חסות ויתרות כ"ש בתיקון הפרשיות אלא שאינו יודע איך יתקן עוות הפתוחות והסתומות כי היה צריך למחוק הרבה וכו' ע"ש]:

מגדל עז

פ"ק דמס' סופרים: ולפי שראיתי כו' עד הכל שם מאות שנים ושטע. הכל מהסכמנו שסמך על ספר משה בן אשר ויפה כיון לפי דעתי וכד"ן:

כל כתבי כו' עד הנייר וכו' ומוחר לכתוב שלם וכו' עד סוף הפרק. פ"ק דגיטין (דף ו'): **פ"ה** פרשה פתוחה כו' עד לעולם. סוף מס' סופרים: ספר שאינו מוגה וחסר כו' עד טעמה בו.